

kādai čarciņai – nebija nekādas piedzeršanās, nekāda huligānisma. Bet tāpēc, ka nodziedāja *Gaudeamus igitur*. Lūk, tā beidzās mana karjera.

[..] Mums bija krievi arī – virsnieki, jo bija vienīgā fakultāte, vienīgā augstskola, kur atļāva mācīties krievu virsniekiem, lai saņemtu augstāko izglītību. Tie „saldafoni” jau bija tukši. 1979. gadā viņi ļoti daudz bija, lai gan viena daļa brauca uz Afganistānu. Tur sākās karš.²⁹ Bet, ja viņš mācās augstskolā, tad saņem mācību atvaļinājumu un tad var no Afganistānas izrauties. Mums bija daudz tādu virsnieku. Es viņus izvaicāju, jo tad jau biju daudz gudrāka nekā pašā sākumā, bet tik un tā vēl mulķe. Es taču vēl ticēju, goda vārds, ticēju, ka Padomju Savienība grib labu cilvēkiem. Nu un nāk uz eksāmenu viens apakšpulkvedis. Medaļas noliktas gar vēderu – šite, šite –, un viņam jāliek eksāmens Latvijas vēsturē. Bet es pret tiem krieviem izturējos... Es zināju, ka viņi nemācīsies, un ko man ar viņiem kauties. To man iemācīja kolēģis – tāds Beika bija, Aivars.³⁰ Viņš teica: „Kas tev? Lai viņš mulķis dzīvo, mulķis arī paliks!” Tagad virsnieks atnāk, es prasu, lai atbild bijēti. Bet viņš man saka: „*Что, мне, девчонка такая, будете спрашивать?! Я всю войну прошел! Мне вашу историю Латвии не надо!*” Es saku: „*Вы для меня студент. Вы для меня не вояка.*” – „*Не буду я вам отвечать! Или вы мне запишите, или вы здесь не будете!*” – „*Хорошо, не могу написать – не запишу!*” Viņš iesniedza par mani milzīgu sūdzību – ka esmu nacionāliste, ka prasu no viņa, cilvēka, kurš nekad te nav dzīvojis, un ka viņam tāda „*история Латвии до лампочки*”. „*А почему же ты тогда поступал?*” Mani sauc atkal uz pratināšanu. Es saku: „Jā, neieliku viņam atzīmi, jo viņš nezināja. Vai es varu rakstīt – „bez zināšanām”?” Protams, visi ar manis vienisprātis. Es neko sliktu neizdarīju. Viņš pameta augstskolu. Pēc gadiem dzirdēju, ka viņš ir apzadzies un notiesāts. Par viņu rakstīja visā Padomju Savienībā. Bet man – nepatīkšanas dēļ tāda murmuļa!

„Biju izbjaustījies savā sēļu temperamentā.” Heinrihs Strods

Heinrihs Strods (1925), LVU Vēstures fakultātes students (1945–1950),
LU mācībspēks (1982–2000), PSRS vēstures katedras vadītājs (1982–1988),
Latvijas vēstures katedras vadītājs (1989–1993).

Intervija 2009. gada 7. aprīlī Rīgā. Intervējuši I. Lipša, K. Zellis. Transkribējusi L. Andersone.
Fragmentus izvēlējusies un publicēšanai sagatavojuši I. Runce, I. Lipšas komentāri.

– 1945. gadā es iestājos neklātienē Latvijas Valsts universitātē Vēstures fakultātē un 1946. gada augustā pārgāju uz klātieni. Tēvs mani atveda no Kurzemītes pie Daugavas un ar laivu pārcēla pāri uz šo krastu. Pirmo kursu nokārtoju neklātienē, bet otrajā kursā jau mācījos klātienē. Fakultāte toreiz

²⁹ PSRS karš Afganistānā ilga no 1979. līdz 1989. gadam.

³⁰ Aivars Beika (1938–2002).

atradās Veidenbauma ielā 5, kur tagad ir saimniecības pārvalde, – sētas mājā otrajā vai trešajā stāvā. Nekurināja, sēdējām tur ar visiem kažokiem. Vēlāk parādījās Urtāns³¹ no Sibīrijas. Graudonis Jānis.³² Manā kursā bija diezgan interesanti kadri. Augustons³³ [...] pašreiz dzīvo kaut kur Amerikā. [...] Savčenko³⁴ bija kursa biedrs. Ukrainis. Es biju kursa vecākais, man bija jāatzīmē apmeklēšanas un neapmeklēšanas. Savčenko vienu dienu saka: „Es tagad nenākšu mēnesi.” – „Traks tu neesi – mēnesi?! Kādu dienu var – priekšniecība lādēsies.” – „Я нумил номомство,” viņš saka. Viņš – Augustons arī – staigāja karavīru šinelī. Daudz bija ebreju – Augustons, Borca Roha, Beļņkijs,³⁵ kas labi zīmēja. Kādi pieci septiņi ebreji. Viriešu tikpat kā nebija, meitenes vairākumā. Bijām pirmais kurss, kas beidza pēckara gados. [...]

Man diplomdarbu vadīja Zeids³⁶ par 17. un 18. gadsimta zemnieku tradīcijām. Tas ir arī publicēts „Arheoloģijā un etnogrāfijā”, vienā no sējumiem. Vēlāk tēmu nostrīpoja, jo nebija aktuāla – kaut kādas paražas, tradīcijas, vajadzēja būt kaut kādai politikai. [...] Diplomdarba tēmu mainīja, bija apmēram tā – baznīcas cīņa pret tautas tradīcijām. Tad izgāja cauri tas diplomdarbs. Kandidāta disertāciju man vadīja profesors Zutis³⁷ – „Kurzemes kroņa muižas klaušu saimniecības sairšanas periodā 19. gs. 1. pusē”. Grāmata izdota apmēram ar tādu pašu nosaukumu. Kontakti man bija ar Zeidu, ar Zuti. Pie Zeida vienmēr biju laborants fakultātes bibliotēkā – grāmatas izsniedzu, vajadzēja piepelnīties. Laikam tas bija 1948. gadā, kad pēkšņi vienā dienā bibliotēkā ienāk milicis. Krieviski man jautā: „Jūs pie loga bijāt?” Es saku: „Nebiju.” Visapkārt bibliotēkā sēž studenti. Viņš pasniedz papīru: „Parakstieties, ka pie loga nebijāt!” – „Labi.” Kirova parkā – tas ir tagadējais Vērmanes parks – bija uzstādīta Staļina biste, toreiz koku parkā bija mazāk un no fakultātes tā biste bija redzama. Izrādās, kāds bija nopircis čekistu cepuri, pelicis ar mēsliem un uzmaucis Staļinam galvā. Visus pratināja, vai kāds nav ko redzējis. Es tiešām nebiju redzējis. Izrādās, ka ne tikai man vienam, bet visiem

³¹ Vladislavs Urtāns (1921–1989), arheologs.

³² Jānis Graudonis (1913–2005), arheologs.

³³ Isajs Augustons, 1936. gadā absolvējis ģimnāziju Rīgā, Otrajā pasaules karā karojis Padomju armijas latviešu strēlnieku 43. gvardes divīzijā. Pēc kara bijis Rīgas 17. skolas direktors. (Šteimans J. Latvijas ebreji Padomju Savienībā un PSRS bruņotajos spēkos (1941, g. 22. jūnijs – 1945, g. 9. maijs). *Dribins L., Žvinklis A., Stranga A., Bleiere D., Žagars Ē., Šteimans J., Šneideris I. Latvijas ebreji un padomju vara, 1928–1953. Zinātnisks apcerējums*. Sast. L. Dribins. Rīga: Filozofijas un socioloģijas institūts, 2009, 189. lpp.)

³⁴ Vasilijis Savčenko (1923), vēsturnieks.

³⁵ Mana Beļņkijs.

³⁶ Teodors Zeids (1912–1994). Beidzis LU Filoloģijas un filozofijas fakultātes Vēstures nodaļu (1940). Vēstures institūta Materiālās kultūras sektora (vēlākā Arheoloģijas sektora) vadītājs (1946–1958), vecākais zinātniskais līdzstrādnieks (1958–1962), Feodālisma vēstures (no 1992. gada – Viduslaiku vēstures) sektora vadītājs (1962–1994).

³⁷ Jānis Zutis (1893–1962). Beidzis Maskavas Valsts universitāti (1924). Vēstures zinātņu doktors (1946). LVU profesors (1947). LPSR ZA Vēstures institūta Latvijas Senākās un viduslaiku vēstures sektora vadītājs (1946–1962) un vienlaikus LVU Viduslaiku vēstures katedras vadītājs (1944–1946), Seno un viduslaiku vēstures katedras vadītājs (1949–1951), Vispārējās vēstures katedras vadītājs (1951–1961). LPSR ZA akadēmiķis (1951), PSRS ZA korespondētājloceklis (1953). PSRS Valsts prēmijas laureāts (1950). (Arī turpmāk skaidrojumos izsmeltošākie biogrāfiskie dati par vēsturniekiem rasti: Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Vēstures institūta publikācijas (1946.–1972.). Bibliogrāfija. Sast. Z. Šakare. Atb. red. A. Bīrons, T. Zeids, Ē. Žagars. Rīga: Zinātne, 1973. 350 lpp.)

iedzīvotājiem tajā mājā ar logiem uz parku bija jautāts un lūgts parakstīties, ka nav skatījies pa logu. [..]

Bija humors, šķiet, 1971. gadā, kad nodevu grāmatu par 18.–19. gadsimta lauksaimniecību, biju strādājis pie tās gadus desmit un vairāk. Manuskripts bija izgājis cauri visām padomēm un tā tālāk. Anna Feldhūne, redaktore, man teica: „Tur ļoti jāpiestrādā!” Es saku: „Kas par būšanu?” Viņa: „Nav citāts sākumā. Vajag obligāti Ļeņinu.” Es tūlīt meklēju Ļeņina citātu. Viņa rakstu pēdējais sējums vēl nebija iznācis. Skatos, ka par 19. gadsimta lauksaimniecību Ļeņins tiešām daudz ko ir teicis, arī par 20. gadsimtu, bet par 18. gadsimtu – ne vella – nav. Kaut ko izrakstīju un aiznesu, bet man teica, ka tas neesot īstais gadsimts, lai meklēju Marksu.³⁸ Vārdu sakot, bija jāatrod citāts, citādi grāmatu nedrukāja. Fakts, ka jauno laiku vēsturē strādā bezpartejiskais, nebija tik vienkārši iespējams. [..]

– Kā studenti uz savas ādas izjuta Staļina laiku? Vai bija kādas obligātas partijas sapulces, pasākumi?

– Visās sapulcēs bezpartejiskie nedrīkstēja piedalīties – tikai atklātajās partijas sapulcēs, kurās vairāk lozungus apsprieda. No mūsu kursa laikam Augustons, Skaidrīte Cielava un Gusta Jākobsons bija kompartijas biedri. Sekretāre, kura man visvairāk palikusi atmiņā, bija Konovalova [M. Konovalova bija Vēstures fakultātes partijas komitejas sekretāre no 1947. līdz 1950. gadam – I. L.] – viņa parakstīja to manu briesmīgo raksturojumu, kad biju beidzis universitāti. Neatceros, kurā tieši gadā, bet 40. gados bibliotēkā pie Zuša un Zeida pienāca Konovalova. Biedri profesor, viņa Zutim saka, jūs esat slavens zinātnieks, rīt universitātē notiks partijas sapulce, piedalīsies visi, ir jāatmasko Pasternaks un viņa „Doktors Živago”, jo rakstnieks apmelojis Padomju Savienību.³⁹ Jums jāuzstājas un tā tālāk. Zutis padomā, padomā – ziniet, biedre Konovalova, es nevaru piedalīties. Kāpēc? Es to grāmatu neesmu lasījis. Konovalova saka – es arī neesmu lasījusi, bet „Pravdā” taču rakstīts, kāds viņš liels cūka. Ziniet, biedre Konovalova – Zutis tā lēni runāja – kad jūs man iedosiet to grāmatu, es izlasīšu un tad uzstāšos un pastāstīšu par to grāmatu, ja jūs gribat. Kas notika tajā sapulcē, es nezinu. Protams, bija jāparakstās uz aizņēmumiem, aģitēja stāties partijā. Mani pašu vairākas reizes aicināja. Vai tad tu esi pret padomju varu? Es parasti muldēju, ka neesmu izaudzis pietiekami, ka neesmu tik augstā līmenī. Man bija sarežģīti tajā ziņā, ka mana pirmā sieva⁴⁰ bija sēdējusi par 58. (1) pantu, tas ir, dzimtenes nodevību, viņa

³⁸ Kārlis Markss (1818–1883), vācu filozofs. Uz Kārļa Marksa un Frīdriha Engelsa (1820–1895) sociāl-ekonomikas un vēstures teorijām tika balstīta marksisma ideoloģija.

³⁹ Pēc būtības tāda epizode varēja arī notikt, tomēr 40. gados gānītais nevarēja būt Borisa Pasternaka (1890–1960) romāns „Doktors Živago”, jo to izdeva Itālijā tikai 1957. gada beigās. 1958. gadā par to B. Pasternakam piešķīra Nobela prēmiju literatūrā. No prēmijas viņš atteicās, baidīdamies tikt izraidīts no PSRS. Tas nenotika tāpēc, ka tobrīd jau bija zināms, ka B. Pasternaks ir smagi slims. Tiesa, 40. gadu otrajā pusē B. Pasternaks nebija ierēdzēts padomju nomenklatūras intelīģences aprindās – 1947. gadā avīzē „Культура и жизнь” tika publicēts A. Surkova raksts „Par Pasternaka dzeju”, kurā rakstniekam tika pārņemta buržuāziskās Pagaidu valdības slavināšana, klaja nelabvēlība pret padomju revolūciju u. tml. (Соколов, К. Художественная культура и власть в постсталинской России: союз и борьба (1953–1985 гг.). Санкт–Петербург : Нестор–История, 2007, с. 184–185.)

⁴⁰ Lūcija Jaundzeme.

dē] tā cietuma 1970. gadā mira. Studenti bija vākuši tālskatus un kartes un bija sūtījuši uz mežu partizāniem. Cik es zinu, viņi bija sūtījuši Supem,⁴¹ kurš Balvu pusē darbojās. Supi nošāva, bet viņa grāmatiņā atrada manas sievas adresi. Toreiz es dzīvoju Pārdaugavā – viņu saņēma „ķitelīti”, pār Daugavu pāri un uz čekas māju.⁴² Viņa teica, ka gulējusi bija (kādi 20 cilvēki mazā istabiņā) uz klona un bija dabūjusi sirds reimatismu. Pēc universitātes beigšanas viņa nostrādāja kādus 19 gadus par vēstures skolotāju, bet par vēstures skolotāju netika apstiprināta – kā nonāk lemšana līdz rajona komitejai, tā neapstiprina, tāpēc viņa visu laiku dabūja mainīt skolas. [...] Es nevarētu teikt, ka man būtu bijusi kaut kāda stipra pārliecība, bet es vienkārši to ideoloģiju nevarēju ciest. Tā ir taisnība, kā manā raksturojumā bija teikts, ka iegūtajām zināšanām ir formāls raksturs. [...]

– 1945. gadā jūs iestājāties fakultātē, 1946. gadā pārgājāt uz klātieni – kāds bija tālākais posms?

– Bija jau arī atsevišķi braucieni. Man palicis prātā, ka apmēram 1947. gadā mēs braucām uz Ļeņingradu. Lielu iespaidu atstāja krievu pils – Ermitāža, grāfa Jusupova⁴³ pili dzīvojam, kur Rasputins⁴⁴ tika „nomušīts”. Telpu pat rādīja, kur viņš bija rāpojis. Ievēroju arī tādas lietas, kas pie mums nebija. Ļeņingradā, salīdzinot ar Latviju, toreiz apgāde bija laba – bija ārzemju preces. Vai arī, piemēram, labo tramvaju sliedes. Teiksim – metrus sešus septiņus gara sliede, katrā pusē tai sešas sievietes, apakšā seši mieti, aiz galim sievietes tur un nes, bet vīrietis komandē. Kā puika toreiz savā prātā nevarēju to saprast, ka sievietes šādus darbus strādā. Tas brauciens bija kā ekskursija fakultātes studentiem. Ar vilcienu braucām, lai iepazītos ar Krieviju (mēs jau nekad nebijām bijuši Krievijā), ar katedrālēm, Smoļņiju,⁴⁵ kurā rādīja, protams, Ļeņina⁴⁶ kabinetu, „Aururu”.⁴⁷ Nedēļu laikam mēs tur bijām. Kaut kas bija jāmaksā, bet man šķiet, ka maz. Vispār jau prese kādreiz nepareizi raksta, ka viss bija par brīvu. Nebija par brīvu – bija jāmaksā arī skolas nauda, studiju

⁴¹ Pēteris Supe (1920–1946). 1945. gada aprīlī Vidzemē tika izveidots “Latvijas Nacionālo partizānu Ziemeļaustrumu Vidzemes organizācijas” jeb LNPO štābs, kuru vadīja bijušais vācu izlūkdienesta agents agronoms P. Supe, segvārds Cinitis.

⁴² Čekas māja jeb „stūra māja” atradās Ļeņina un F. Engelsa ielas stūrī (tagad Brīvības iela 61) – namā, kas kopš 2009. gada iekļauts valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā kā „starptautiskā un Latvijas mērogā nozīmīga vēsturiska vieta, unikāls objekts, kurā glabājas plašs liecību klāsts par notikumiem, kas saistās ar PSRS okupācijas politiskajām represijām un noziegumiem pret cilvēci”. No 1940. gada līdz 1991. gadam ēkā atradās LPSR Iekšlietu tautas komisariāta Valsts drošības komiteja, vēlāk pārdēvēta par LPSR Valsts drošības ministriju un LPSR Valsts drošības komiteju.

⁴³ Grāfs Felikss Jusupovs (1887–1967), viens no Grigorija Rasputina slepkavām. 1916. gada nogalē grupa savzērnieku ar Feliksu Jusupovu un Valsts Domes monarhistu deputātu Puriškēviču priekšgalā G. Rasputinu ievilināja Jusupovu pili, vispirms mēģināja nesekmīgi noindēt, tad nošāva, liķi ievistija paklājā un iesveda āliņģi Nevā.

⁴⁴ Grigorijus Rasputins (1869–1916). Nogalināts tādēļ, ka viņam bija ietekme Krievijas pēdējo imperatoru Romanovu ģimenē.

⁴⁵ Smoļņijā – Pēterpils augstzīmušo jaunavu institūta telpās – savulaik atradās Ļeņina vadītā 1917. gada oktobra apvērsuma štābs, tāpēc Smoļņiju mēdza dēvēt par revolūcijas šūpuli.

⁴⁶ Vladimirs Ļeņins (1870–1924), pirmais PSRS Tautas komisāru padomes priekšsēdētājs (1917–1924).

⁴⁷ Komunistu interpretācijā – tā dēvētās Lielās Oktobra revolūcijas (1917. gada 25. oktobrī (7. novembrī pēc jaunā stila)) simbols kreiseris „Aurora”.

nauda.⁴⁸ Tai vērtība bija mazāka, bet sadabūt tos rubļus arī nemaz tik vienkārši nebija. Ateros, piemēram, gāju uz darbu universitātē vakarā strādāt – nopērk, ja dabū, desas līkumu, iebāž bikšu kabatā, noēd, fakultātē ūdeni uzdzer un ar to dzīvo. Tā tas bija. Tagad mums grib iestāstīt, ka toreiz bija tīri vai pasakaina dzīve.

– Ko darījāt pēc fakultātes beigšanas?

– Paliku muzejā strādāt. Tad 1951. vai 1952. gadā Zutis mani aicināja strādāt viņa sektorā – tas bija Feodālisma vēstures sektors Zinātņu akadēmijā.⁴⁹ Tas slavenais teiciens viņam bija: „.. kad kļūsi vecs, tad tevi muzejā ieliks!” Toreiz jau desmit gadus gandrīz biju muzejā. Sākumā aspirantūrā trīs gadus skaitījos, man arī maksāja kaut kādu stipendiju. Paralēli arī strādāju muzejā līdz 1957.–1958. gadam – braukāju uz Ļeņingradu, uz arhīviem. No 1953. gada biju Zinātņu akadēmijā jaunākais zinātniskais līdzstrādnieks. Muzejā arī sākumā biju jaunākais zinātniskais līdzstrādnieks, vēlāk ar pavēli uzdeva izpildīt direktora vietnieka pienākumus zinātniskajā darbā. Biju aizstāvējis disertāciju – biju kandidāts, bet toreiz tā vēl bija samērā reta lieta – kandidāts. Aizstāvējos 1953. gadā Latvijas Valsts universitātē. [...] 1970. gadā es tiku atlaists no sektora vadītāja pienākumiem. Joks tāds, ka toreiz 60. gados bija uzdots pētīt padomju tradīcijas. Patiesībā Etnogrāfijas sektors⁵⁰ pastāvēja tikai tāpēc, lai pierādītu, ka vecās tradīcijas – Ziemassvētki un Jāņi – ir mēsli un ka tagad tie valdības svētki, Ļeņina dzimšanas diena un Lielā Tēvijas kara uzvaras svētki ir galvenais. Es kaut kur biju izbļautījies savā sēļu tempermentā, ka tās nav tradīcijas, bet gan pasākumi. Pārbaudīja arī manis redīgēto „Arheoloģiju un etnogrāfiju”, kādus deviņus sējumus, un tur par padomju tradīcijām nav nekā... Tur vispār nevarēja ne vella uzrakstīt! Pēc tam kolēģis Cimmermanis,⁵¹ kas stājās manā vietā, gan uzrakstīja diezgan lielus rakstus par padomju tradīcijām. Es tiku atlaists uz paša lūgumu. Mani palūdza vairākkārt. Tas bija 1970. gadā. Direktors Šteinbergs⁵² izsauca mani, sēdēja viņam blakus Bīrons.⁵³ Viņi teica, ka gribētu manā vietā citu redzēt. Neteica, ka es nederu. Patiesībā bija tā, ka tas bija Centrālkomitejas lēmums atbrīvot mani – vismaz kolēģe Aņisimova⁵⁴ stāstīja. 1969. gadā viņa bija uzzinājusi, ka mani atbrīvos,

⁴⁸ Mācību maksa 300 rubļi (vecajā naudas izteiksmē) par katru mācību gadu LVU bija jāmaksā līdz 1956. gadam saskaņā ar PSRS TKP 1940. gada 2. oktobra lēmumu. Daļu studentu no mācību maksas atbrīvoja – 1951./1952. mācību gadā no tās bija atbrīvoti 19% studējošo. (*Riemeris L. Republikas augstskolu darbības pamatu atjaunošana un pilnveidošana Latvijas Komunistiskās partijas vadībā (1944–1959. g.) Vēstures zinātņu kandidāta disertācija*. Liepāja: Liepājas Pedagoģiskais institūts, 1970, 301. lp.)

⁴⁹ LPSR ZA Vēstures institūta (līdz 1959. gadam – Vēstures un materiālās kultūras institūts) Latvijas Senākās un viduslaiku vēstures sektors, ko 1964. gadā pārdēvēja par Feodālisma vēstures sektoru.

⁵⁰ LPSR ZA Vēstures institūta Materiālās kultūras sektora etnogrāfu grupa (1946–1951), Etnogrāfijas sektors (1956–1964), Arheoloģijas un etnogrāfijas sektors (1964–1971), Etnogrāfijas sektors (no 1971. gada).

⁵¹ Saulvedis Cimmermanis (1929).

⁵² Valentīns Šteinbergs (1915), LPSR ZA Vēstures institūta direktors (1970–1981).

⁵³ Anatolijs Bīrons (1929–2006), LZA Vēstures institūta zinātniskais sekretārs (1958–1963), direktora vietnieks zinātniskajā darbā (1963–1981).

⁵⁴ Valentīna Aņisimova (1923), Vēstures un filoloģijas fakultātes pasniedzēja (1953–1957), pēc tam strādājusi LPSR Izglītības ministrijā.

viņa bija lūgusi Drīzuļa mātei⁵⁵ – Drīzulis⁵⁶ tajā laikā bija Centrālkomitejas trešais sekretārs, kurš izlēma šos jautājumus. Anšimova labi pazina Drīzuļa māti. Drīzulis bija atbildējis, ka par Strodu jautājums jau Centrālkomitejā izlemts. Lieta tā, ka 1969. gadā man smagi saslima pirmā sieva, es daudz darbu kavēju. Un 1970. gada janvāra sākumā viņa nomira. Mani lika mierā, kamēr sievu apglabāju. Tāpēc bija tāda nokavēšanās. Daži ieteica nerakstīt atlūgumu, jo īsta pamata nebija – kā kārtīgs pilsonis pildīju visu, bet tās padomju tradīcijas tiešām nebija pētiņas. [..]

– Kā tika dibināta Latvijas vēstures katedra?

– Jautājums izvirzījās laikam 1987. gadā. Pamazām. Mēs skatījāmies uz igauņiem – viņiem bija tāda katedra. Sāku runāt ar mūsu partijas komitejas sekretāru Kārli Daukštu – ka mums vajadzētu, jo bez partijas komitejas to nevarēja izdarīt. Daukšts teica: „Klausies, tak’ PSRS vēsture tev ir, ko tu uztraucies?” Viņš Latvijas vēsturi lasīja. Un tiešām – Latvijas vēsturi toreiz krievu laikos lasīja pat vairāk nekā tagad lasa. [..] Tā mani pāris reizes aiztrieca. Beigās es runāju ar rektoru Zaķi:⁵⁷ „Nu, uzraksti ieteikumu!” Viņš bez partijas komitejas ziņas uzrakstīja, ka vajag dibināt un tā tālāk. Partijas komitejai toreiz vairs nebija tik liela noteikšana. Profesors Zaķis bija parakstījis rīkojumu par Latvijas vēstures katedras atjaunošanu, jo to savā laikā bija dibinājis profesors Švābe.⁵⁸ No 1989. gada 1. septembra atjaunoja. Mēs sadalījāmies – atsevišķās telpās bija PSRS vēstures un Latvijas vēstures katedra. Darbinieki paši izvēlējās, kuri pāriet uz Latvijas vēstures katedru, kuri paliek PSRS vēstures katedrā, nekādas spiešanas nebija. Mēs Latvijas vēstures kursu lasījām visās universitātes fakultātēs.

⁵⁵ Milda Drīzule (1895–1992), pedagogijas zinātņu kandidāte (1947), PSKP biedre no 1919. gada. No 1945. gada LVU docente, Pedagoģijas un psiholoģijas katedras vadītāja (1948–1960). Revolucionāra Arvīda Drīzuļa (1890–1940) dzīvesbiedre; viņš bija VK(b)P CK Partijas statūtu nodaļas vadītājs un Partijas kontroles komisijas atbildīgais sekretārs (1936–1938).

⁵⁶ Aleksandrs Drīzulis (1920–2006) LVU Vēstures fakultātē strādāja 40. gadu beigās – no 1947. līdz 1950. gadam viņš vadīja PSRS vēstures katedru, turklāt 1949. gada sākumā dažus mēnešus pildīja Vēstures fakultātes dekāna amata pienākumus. Paralēli A. Drīzulis strādāja par LPSR ZA Vēstures un materiālās kultūras institūta zinātnisko sekretāru (1946–1949), direktora vietnieku zinātniskajā darbā (1949–1963), pēc tam bija LPSR ZA Vēstures institūta direktors (1963–1970), LKP CK loceklis (1966–1990), LKP CK ideoloģiskais sekretārs (1970–1975), LPSR ZA viceprezidents (1975–1988). (Sk. Ērika Žagara publikāciju: Aleksandra Drīzuļa piemiņai (29.06.1920.–17.07.2006.). *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, 2006, Nr. 3, 198.–201. lpp.)

⁵⁷ LVU rektors Juris Zaķis (1987–2000).

⁵⁸ Arveds Švābe (1888–1959), LU docētājs (1929–1943), tiesību zinātņu doktors (1932), disertācija „Livonijas senākās bruņinieku tiesības”. Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes profesors (1932), Filoloģijas un filozofijas fakultātes Latvijas vēstures profesors (1936). Lasījis spekkursus „Latviešu zemnieks poļu laikos” un „Latviešu zemnieks zviedru laikos”, kā arī sistemātisku kursu Latvijas vēsturē. Latvijas Vēstures institūta ģenerāldirektora vietnieks (1938–1940), LVU Latvijas vēstures katedras vadītāja vietas izpildītājs (1940–1941). (Detalizētu publikāciju par Arveda Švābes darbību skatīt: Strods H. LU profesoram Arvedam Švābem – 110. *Latvijas Vēsture*, 1998, Nr. 3, 80.–88. lpp.)